

Journal of Innovative Research in Social Studies | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 6 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2023

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Yeterliklerini Etkileyen Faktörler Üzerine Görüşlerinin İncelenmesi
Investigating the Opinions of Prospective Social Studies Teachers on the Factors Affecting their Teaching Profession Competences

Yazar Bilgisi / Author Information

Kerim Cüce

Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Samsun/Türkiye

PhD Student, Ondokuz Mayıs University, Institute of Graduate Studies, Department of Turkish and Social Sciences Education, Samsun/Türkiye

kerimcuce@outlook.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9213-5783>

Murat Bayram Yılar

Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Samsun / Türkiye
Assoc. Prof. Dr., Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education
Samsun/Türkiye

bayram.yilar@omu.edu.tr

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5889-3372>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 19.11.2023

Kabul Tarihi / Accepted : 19.12.2023

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2023

Atıf / Cite

Cüce, K. ve Yılar, M. B. (2023). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği yeterliklerini etkileyen faktörler üzerine görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 6(2), 296-323.

<https://doi.org/10.47503/jirss.1392974>

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Yeterliklerini Etkileyen Faktörler Üzerine Görüşlerinin İncelenmesi¹

Investigating the Opinions of Prospective Social Studies Teachers on the Factors Affecting their Teaching Profession Competences

Özet

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini etkileyen faktörlere yönelik görüşlerini incelemektir. Araştırma, nitel bir yaklaşım benimsemekte olup, bilimsel etik ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Karadeniz Bölgesi'nde bulunan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları oluşturmaktadır. Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Araştırmada, katılımcı öğrencilerin lisans öğrenim süreçlerini iyi değerlendirebilmeleri için mezuniyet aşamasında olmaları ve sekizinci yarı yıl derslerini alıyor olmaları şartı ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu ölçüte göre araştırmaya 5'i kadın, 3'ü erkek olmak üzere toplam 8 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; Öğretmen adayları, lisans eğitimi sırasında bazı özel alan yeterliklerini kazanabildiklerini, ancak diğer yeterliklerde eksiklikler olduğunu ifade etmektedirler. Araştırma ile öğretmen adaylarının en güçlü yeterlik alanı, Öğrenme-Öğretme Sürecinde Alan Bilgisini Kullanma (ÖÖSABK) olarak belirlenmiştir. En zayıf yeterlik alanı ise Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma (OA ve TİY) olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, özel alan yeterliklerini kazandırmada en etkili lisans derslerinin, öğretmenlik uygulaması, özel öğretim yöntemleri ve okul deneyimi gibi uygulamalı dersler olduğu vurgulanmıştır. Ancak, ölçme-değerlendirme, topluma hizmet uygulamaları ve iletişim gibi dersler ise verimsiz olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen yeterlikleri, Özel alan yeterlikleri, Sosyal bilgiler öğretmen adayları, Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı

Abstract

This study aims to examine the views of pre-service social studies teachers about the factors affecting their special field competences. The research adopts a qualitative approach and was conducted in accordance with the principles of scientific ethics. The study group of the research consists of pre-service social studies teachers studying at the faculty of education of a state university located in the Black Sea Region. The study group was determined according to criterion sampling, which is one of the purposeful sampling methods. In the study, in order for the participant students to evaluate their undergraduate education processes well, the condition of being in the graduation process and taking the eighth semester courses was determined as a criterion. According to this criterion, a total of 8 students, 5 female and 3 male, participated in the study. Interview was used as the data collection method in the study. Content analysis was used to analyze the data obtained from the interviews. According to the results of the research; pre-service teachers stated that they were able to gain some special field competences during their undergraduate education, but there were deficiencies in other competences. With the research, the strongest competence area of pre-service teachers was determined as Using Content Knowledge in the Learning-Teaching Process (LTSK). The weakest competence area was determined as Collaborating with School, Family and Community (SCF and CTS). In addition, it was emphasized that the most effective undergraduate courses in gaining special field competencies were applied courses such as teaching practice, special teaching methods and school experience. However, courses such as assessment and evaluation, community service practices and communication were evaluated as ineffective.

Keywords: Teacher competencies, Special field competencies, Social studies teacher candidates, Social studies teaching undergraduate program

¹ Bu çalışma ikinci yazar danışmanlığında birinci yazar tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Teaching is defined as a profession that fulfils the education and training duties of the state and requires special expertise. Teachers are one of the most critical elements of the education system. The fact that teachers have the qualifications required by the age contributes greatly to the development of society and the welfare level of the country (Göktaş & Yetim, 2004). Therefore, teachers performing this profession are expected to have the knowledge, skills, attitudes and values required by this profession. These competences are the characteristics required to perform a task effectively and efficiently (MoNE, 2017). In Turkey, the Ministry of National Education (MoNE) plays an important role in the process of determining and developing teacher competences. In particular, MoNE General Directorate of Teacher Training and Development contributes to the professional development of teachers by preparing various competency documents such as general competencies for teaching profession, field competencies for teaching profession, and special field competencies for teaching profession (MoNE, 2018). In addition, MoNE develops and implements various tools for the evaluation and monitoring of teacher competencies (MoNE, 2019). These studies aim to increase the quality and prestige of the teaching profession.

Teacher efficacy can be defined as the effective use and experience of knowledge related to teaching and learning (Darling-Hammond & Bransford, 2005). The concept of teacher competences was first proposed in the 1890s, but it was only in the 1960s and 1970s that it began to be addressed scientifically (Struyven & De Meyst, 2010). In the world, the modern approach of determining teachers' competences was implemented in countries such as the USA and the UK in the 1970s and spread to other countries in the 2000s. In Turkey, the first official studies on teacher competencies were initiated in 1998-1999 within the scope of the Higher Education Council (YÖK) and the World Bank National Education Development Project, Pre-Service Teacher Education, which was carried out in cooperation with the Council of Higher Education (YÖK) and the World Bank. In 1999, the "Teacher Qualifications Commission", which was established by representatives of MoNE and some universities, prepared teacher qualifications under three main headings (teaching and learning competences, general cultural knowledge and skills, and special field knowledge and skills) and put them into force on 12.07.2002. In 2004, the teacher qualifications were reorganized into 6 main competence areas;

1. Personal and professional values-professional development
2. Recognising the student
3. Learning-teaching process
4. Monitoring and evaluating learning and development
5. School family community relations
6. Programme and content knowledge

The draft of "General Qualifications for Teaching Profession" consisting of 31 sub-qualifications and 233 performance indicators was prepared. This draft was finalized through workshops organized with the participation of different groups such as experts, academicians, teachers and inspectors and entered into force after being published in the Journal of Announcements No. 2590 in 2006. Following the General Qualifications for the Teaching Profession, studies were carried out for the preparation of "Special Field Qualifications for the Teaching Profession", which determines the knowledge, skills, attitudes and values specific to teachers' own fields. As a result of these studies, Special Field Qualifications in 14 fields, including social studies at primary education level, were developed and entered into force in 2008.

When the related literature is examined, it is seen that both the studies evaluating the social studies education undergraduate program (Özav, 2001; Mentiş Taş, 2004; Ata, 2007; Kaymakçı & Ata, 2012; Tonga, 2012) and the studies examining social studies teacher competencies in terms of teachers and prospective teachers (Yeşil, 2009; Akar, 2007; Yeşil, 2009; Dönmez & Uslu, 2013; Uslu, 2014) are quite limited. This study aims to evaluate the extent to which the social studies undergraduate program provides students with specific competencies in the field of social studies in line with the views of pre-service teachers.

Method

This study is based on qualitative research approach. Qualitative research is generally used to collect in-depth and comprehensive information by limiting the participant group (Cohen, Manion, & Morrison, 2018). This study, in which social studies teachers' views on special field competencies and the contribution of undergraduate education in gaining these competencies were examined, was conducted according to the case study model. The case study, which has a holistic focus, tries to understand the complexity and context of the examined event in its natural environment and in depth (Punch, 2011: 144). The research is structured on the interview technique, which is one of the qualitative data collection methods.

Findings

The rate of pre-service teachers who consider themselves competent in the field of SCP and SCC is 62,5%. The pre-service teachers who considered themselves competent in this area stated that the way the lessons were taught, the opportunity to get to know the students in the school practice course, individual additional studies, the plan development studies applied in the lessons and the exchange of ideas through the micro-teaching practice contributed to their development in this area. The factors that hindered them were crowded classrooms, limited time, lack of practice in the lessons, tight scheduling of practice lessons and lack of educational materials in the classrooms.

The rate of pre-service teachers who consider themselves competent in the field of SCK is 62.5%. The pre-service teachers who considered themselves competent in this field stated that factors such as sharing groups on social media, the fact that history and geography are interesting, the knowledge of the teachers who teach the field, the exchange of ideas among their friends, KPSS courses, the effect of the teaching principles and methods course and reading too many books (history, geography content) contributed to their development in this field. Among the factors that hindered them, they stated that the lack of practice in the field courses, the content of the social studies course being too broad, the inability to teach the field courses on an activity basis, time constraints. Among the hindering factors are the lack of practice for the measurement and evaluation course, the deficiencies of the teachers who teach undergraduate courses in their fields, the difficulty of the measurement and evaluation course, the lack of an activity for measurement in the internship courses, the prejudice against the course due to mathematical operations, and only KPSS-oriented studies.

The rate of pre-service teachers who consider themselves sufficient in the field of OAveTIY is 12,5%. The pre-service teachers who considered themselves competent in this field stated that they gained experience in this field by attending parent meetings in school experience courses. The factors that prevented them from doing so were the lack of a suitable course in the undergraduate education of social studies teaching, the lack of a meeting environment with parents, families and society, the inability to establish a relationship with primary schools, the inability to respond to the internship practice, the theoretical nature of the human relations and communication course, the theoretical nature of the guidance course and the inefficiency of the community service practices course.

The rate of pre-service teachers who consider themselves competent in the field of MGS is 50%. The pre-service teachers who consider themselves competent in this field believe that factors such as the activities of student clubs, conferences, congresses and workshops held within the university, attending computer, English, Ottoman Turkish courses, following teaching forums on the internet, elective courses, the opportunity to choose a minor, participating in programs such as Farabi, Erasmus+ should improve them in this field.

Conclusion and Discussion

The results of the research provide important information for evaluating the processes of social studies pre-service teachers' acquisition of special field competences. Pre-service teachers experience some differences and difficulties in acquiring special field competences. Here is a summarized version of the main results and discussions of this study:

Instructional Planning and Organization (IPP and OD) Competences

Pre-service teachers consider themselves competent in planning and organizing the teaching process. They generally attribute their success in these competences to practical courses such as school experience and teaching practice during their undergraduate education. It was stated that teaching professional knowledge courses can be associated with SCP competence.

Using Content Knowledge in the Learning-Teaching Process (TLSABK) Competency

The pre-service teachers consider themselves competent in terms of the competence of SCLC, but the opinions that the undergraduate education contributed a lot to the success in this field are limited. The pre-service teachers stated that they developed this competence through activities and experiences outside their undergraduate education.

Monitoring and Evaluation (CAE) Competence

Pre-service teachers feel themselves inadequate in monitoring and evaluation competence. This inadequacy was attributed to factors such as lack of practice, inadequacy of faculty members and lack of self-confidence of pre-service teachers.

Cooperation with School, Family and Community (OA and CLT) Competence

Pre-service teachers rated the OA and CLT competence area as important. The reason for the inadequacies is the lack of sufficient courses on this subject in undergraduate education.

Professional Development and Continuous Learning (PDL) Competence:

Pre-service teachers think that undergraduate education is ineffective in gaining MGS competence. Factors such as appointment anxiety, fear of being unemployed and heavy course contents are effective in gaining MGS competence.

The Effect of Undergraduate Courses:

Pre-service teachers stated that applied courses (e.g., special teaching methods, school experience) are the most effective in gaining special field competences. More theoretical courses (e.g., distance education, anthropology) were considered inadequate.

In conclusion, the processes of pre-service teachers' acquisition of special field competences are complex and the impact of the undergraduate education process is different. Teacher education programs may need to be revised to better meet the needs of student teachers. In addition, the content and methods of undergraduate courses should be designed more effectively for the acquisition of content-specific competences. This may help pre-service teachers to be better prepared for their future teaching careers.

GİRİŞ

Öğretmenler, eğitim sistemimizin temel taşlarından biridir, çünkü onların sahip olduğu nitelikler, toplumun gelişimi ve ülkenin refah düzeyinin yükselmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Göktaş ve Yetim, 2004). Bu nedenle, öğretmenlerin mesleklerini etkili bir şekilde icra edebilmeleri için çağın gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve değerlere sahip olmaları beklenmektedir. Bu yeterlikler, bir öğretmenin görevini en etkili ve verimli şekilde yerine getirebilmesi için gereken temel özellikleridir ifade eder (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2017). Öğretmenlik mesleğinin toplumlar için taşıdığı önemi daha derinlemesine anlamak, öğretmenlerin yetiştirilme süreçleri ve bu süreçlerin içinde sosyal bilgiler öğretmenliğinin üstlendiği rolü vurgulamak, ülke, dünya ve gelecek perspektifinden bakarak daha kapsamlı bir bakış açısı sunabilir. Sosyal bilgiler öğretmenliği, kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamda öğrencilere kapsamlı bir perspektif sunarak onları bilinçli vatandaşlar olarak yetiştirmekte önemli bir rol oynamaktadır. Bu, sadece bireylerin değil, aynı zamanda toplumların da daha bilinçli, bilgili ve sorumlu hale gelmelerine katkıda bulunabilir. Ülkemizde, öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi sürecinde, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri, öğretmenlik alan yeterlikleri, öğretmenlik mesleği özel alan yeterlikleri gibi çeşitli yeterlik belgeleri hazırlayarak öğretmenlerin mesleki gelişimine katkıda bulunmaktadır (MEB, 2018). Ayrıca, MEB, öğretmen yeterliklerinin değerlendirilmesi ve izlenmesi için de çeşitli araçlar geliştirmekte ve uygulamaktadır (MEB, 2019). Bu çalışmalar, öğretmenlik mesleğinin niteliğini ve prestijini artırmayı amaçlamaktadır.

Öğretmen yeterliği, öğretme ve öğrenme ile ilgili bilginin etkili bir şekilde kullanılması ve deneyimlenmesi olarak tanımlanabilir (Darling-Hammond ve Bransford, 2005). Bu bağlamda öğretmen yeterliklerinin tarihsel süreci aşağıdaki tabloda 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1

Öğretmen yeterliklerinin tarihsel gelişimi

Dönem	Gelişmeler
1890'lar	Öğretmen yeterlikleri kavramı ilk kez ortaya atıldı.
1960'lar	Öğretmen yeterlikleri bilimsel olarak incelenmeye başlandı.
1970'ler	ABD ve İngiltere gibi ülkelerde öğretmen yeterliklerini modern belirleme yaklaşımları uygulandı.
2000'ler	Öğretmen yeterliklerini belirleme yaklaşımı diğer ülkelere yayıldı.
1998-1999	Türkiye'de YÖK ve Dünya Bankası iş birliği ile öğretmen yeterlikleri ile ilgili ilk resmi çalışmalar yapıldı.
1999	MEB ve üniversitelerin temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından öğretmen yeterlikleri belirlendi.
2002	Belirlenen öğretmen yeterlikleri resmen yürürlüğe kondu.
2004	Öğretmen yeterlikleri yeniden düzenlenerek 6 ana yeterlik alanı; 1.Kişisel ve mesleki değerler-mesleki gelişim, 2.Öğrenciyi tanıma, 3.Öğrenme-öğretme süreci, 4.Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme, 5.Okul aile toplum ilişkileri, 6.Program ve içerik bilgisi, ve 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşan taslağı oluşturulmuştur.

2006	“Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri” taslağı 2590 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.
2008	14 farklı alanda “Öğretmenlik Mesleği Özel Alan Yeterlikleri” oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri kapsamında 5 ana yeterlik alanı; 1.Öğretim sürecini planlama ve düzenleme, 2.Öğrenme-öğretme süreci, 3.İzleme ve değerlendirme, 4.Okul, aile ve toplumla iş birliği yapma, 5.Mesleki gelişimi sağlama), ile 20 alt yeterlik ve 132 performans göstergesi belirlenmiştir (MEB, 2008).
2011	Ortaöğretim kademesinde ise 8 öğretmenlik alanı için alan yeterlikleri kabul edilip uygulamaya konulmuştur.
2017	Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerler olmak üzere üç temel yeterlik alanından ve bu alanların altında yer alan toplam 11 alt yeterlikten ve 65 göstergeden oluşacak şekilde güncellenmiştir (MEB, 2017).

Bu yeterliklerin ortaya konulmasının amacı, öğretmenin kendi yeteneklerini ve öğrencilerini daha iyi tanımasını sağlamak, mesleki gelişimini desteklemek, etkili öğrenme ve öğretme süreçlerini başarılı bir şekilde uygulamasına yardımcı olmak, çağdaş izleme ve değerlendirme araçlarını kullanabilmesini sağlamak, aynı zamanda öğrenme ve öğretme ortamının okul, aile ve toplumla daha etkili bir şekilde uyumlu olmasına katkıda bulunmaktır. Ayrıca, öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen program ve içeriklere uygun bilgiye ve davranışa sahip olmalarını hedeflemektedir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin nitelikli olması ve istenilen başarının yakalanabilmesi kuşkusuz eğitim sistemi içinde belirli yeterlikleri kazanmış öğretmenlerin varlığına bağlıdır. Bu öğretmenlerin söz konusu yeterlikleri kazanmalarında ise eğitim fakültelerinde aldıkları lisans eğitiminin önemli bir yeri vardır. Ülkemizde eğitim fakülteleri, Yükseköğretim Kurulu’nun belirlediği program dâhilinde öğretmen adaylarına, öğretmenlik mesleği yeterliklerini kazandırmakla yükümlüdür. Eğitimde başarıya ulaşılabilmesi için, bu yeterliklerin öğretmen yetiştirme programı sürecinde kuramsal ve uygulamalı çalışmalar aracılığıyla öğretmen adaylarına kazandırılması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bunun için öncelikle öğretmen yeterlikleri konusunda bir standartlaşmanın sağlanması ve öğretmen yetiştiren kurumların da bu standartlar doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerekmektedir (Karaca, 2008: 69). Bu genel çerçevede içinde, sosyal bilgiler dersi özelinde lisans programlarında yaşanan gelişmeler de kritik bir rol oynamaktadır. Sosyal bilgiler, öğrencilere toplumsal olayları anlama, değerlendirme ve etkili iletişim kurma becerilerini kazandırmayı amaçlayan önemli bir ders olarak öne çıkar. Son yıllarda, sosyal bilgiler lisans programları da bu hedeflere daha etkili bir şekilde ulaşabilmek için çeşitli değişikliklere uğramıştır.

Aşağıdaki tablo, sosyal bilgiler lisans programlarında yaşanan temel gelişmeleri özetlemektedir:

Tablo 2

Sosyal bilgiler lisans programının tarihsel gelişimi

Dönem	Gelişmeler
1997	Eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması başladı. - Sekiz yıllık zorunlu-kesintisiz eğitime geçiş ve sosyal bilgilerin ilköğretimde 4. sınıftan 7. sınıfa kadar devam etmesi.

1998	Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı geliştirildi ve uygulamaya konuldu.
2005	İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı yenilendi.
2006	Yeni bir lisans programı geliştirilerek uygulanmaya başlandı. - Ders dağılımı: %50 alan bilgisi, %20 genel kültür, %30 öğretmenlik formasyonu. - Toplam ders saati: 170, kredi: 156.
2017	Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı güncellendi.
2018	Yeni program uygulamaya geçirildi. - Ders dağılımı: %53 alan bilgisi, %26 meslek bilgisi, %21 genel kültür. - Toplam kredi: 147, toplam ders saati: 154. - Teorik derslerin saati artırıldı, uygulama dersleri olarak sadece öğretmenlik uygulaması ve topluma hizmet uygulamaları dersi belirlendi.
2020	YÖK'ün Eğitim fakültelerindeki öğretmenlik bölümlerinde okutulacak olan lisans programlarını kendilerinin belirleyebileceği konusunda yetki devri yapması ve bu işi Eğitim fakültelerine bırakması (YÖK, 2020).
2021-2022	Yeni sosyal bilgiler lisans programı ilk mezunlarını verdi.

Bu araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirildiğinden, o dönemde geçerli olan öğretmenlik mesleği özel alan yeterlikleri ele alınmıştır. Ancak hemen sonrasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özel alan yeterlikleri kaldırılıp yerine öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri getirilmiştir. Yeni genel yeterlikler ile eski özel alan yeterlikleri arasında büyük ölçüde benzerlik bulunmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmadan elde edilen bulguların ve sonuçların, şu an geçerli olan öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri hakkında da önemli bilgiler verebileceği düşünülmektedir. Araştırmada elde edilen verilerin ve ulaşılan sonuçların mevcut öğretmen yeterlikleri için de geçerliliğinin olduğu söylenebilir.

İlgili literatür incelendiğinde, hem sosyal bilgiler eğitimi lisans programını değerlendiren çalışmaların (Özav, 2001; Mentiş Taş, 2004; Ata, 2007; Kaymakçı ve Ata, 2012; Tonga, 2012) hem de sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerini öğretmen ve öğretmen adayları açısından inceleyen çalışmaların (Yeşil, 2009; Akar, 2007; Yeşil, 2009; Dönmez ve Uslu, 2013; Uslu, 2014) oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, konuyla ilgili yapılan çalışmaların yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut çalışma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerine odaklanarak bu konudaki bilgi boşluğunu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmayla sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sahip oldukları yeterlikler ve ihtiyaç duydukları ek eğitim alanlarıyla ilgili daha net bir resim elde edilmesi hedeflenmektedir. Böylelikle sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının içeriğinin ve uygulamalarının iyileştirilmesine katkı sağlanabilecektir. Aynı zamanda öğretmen yetiştirme sürecinin kalitesinin artırılmasına yönelik politika önerileri geliştirilebilecektir. Bu alanda yapılacak nitelikli bilimsel çalışmalar, konuyla ilgili birikimin ve literatürün zenginleştirilmesine olanak tanıyacaktır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerini lisans eğitimi bağlamında incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının;
- Öğretim sürecini planlama ve ortamı düzenleme (ÖSPveOD)
- Öğrenme-öğretme sürecinde alan bilgisini kullanma (ÖÖSABK)
- İzleme ve değerlendirme yapabilme (İDY)

- Okul, aile ve toplumla iş birliği yapma (OAveTİY)
- Mesleki gelişim sağlama (MGS) özel alan yeterliğini kazanma konusundaki görüşleri nasıldır?
 - Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini kazanma konusunda lisans eğitiminde aldıkları derslerin etkisine yönelik görüşleri nasıldır?
 - Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini daha etkili bir şekilde kazandırabilecek bir lisans eğitimi için önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bakış açılarını ve deneyimlerini derinlemesine incelemeyi amaçladığından nitel bir araştırma yaklaşımı benimsemiştir. Nitel yöntemler, sınırlı sayıda katılımcıyla çalışılsa da konunun çok boyutlu ve zengin bir şekilde incelenmesine olanak sağlar (Cohen, Manion ve Morrison, 2018). Bu çalışmada da katılımcı sayısı az olmakla birlikte, onların özel alan yeterliklerine ilişkin algılarını, yaşantılarını ve yükledikleri anlamları çok yönlü olarak ortaya çıkarmayı hedefleyen derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, tümevarım yöntemiyle analiz edilerek katılımcıların bakış açılarını yansıtan zengin ve ayrıntılı betimlemeler sunulmuştur. Böylelikle araştırma konusuna ilişkin çok boyutlu ve bütüncül bir resmin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, sosyal bilgiler öğretmenliği 4. sınıfta öğrenim gören 8 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklem grubunun belirlenmesinde amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleminin mantığı, örneklem grubunun çalışmanın amacı doğrultusunda önceden belirlenmiş bazı önemli kriterleri taşıyor olmasına dayanmaktadır (Patton, 2018). Araştırmada, katılımcı öğrencilerin lisans öğrenim süreçlerini iyi değerlendirebilmeleri için mezuniyet potasında olup ilk yedi yarıyla ait derslerini almış, son dönem derslerini ise alıyor olmak şartı ölçüt olarak belirlenmiştir. Böylelikle araştırmacı öğrenciler, sosyal bilgiler lisans eğitimi derslerinin tamamı hakkında görüş bildirebilecek bir seviyede olmaları hedeflenmiştir. Ayrıca araştırma grubu belirlenirken söz konusu ölçütün dışında mümkün olduğunca cinsiyet ve başarı açısından farklı öğrenciler araştırma sürecine dahil edilmiştir. Katılımcılara ait bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 3

Katılımcıların demografik bilgileri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	KPSS Kurs Bilgisi	Devam Edilen Bölüm	Sınıf Seviyesi
KÖ1	Kadın	Kursa Gidiyor	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4
KÖ2	Kadın	Kursa Gidiyor	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4
KÖ3	Kadın	Kursa Gidiyor	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4
KÖ4	Kadın	Gitmiyor	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4
KÖ5	Kadın	Kursa Gidiyor	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4
EÖ1	Erkek	Gitmiyor	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4
EÖ2	Erkek	Kursa Gidiyor	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4
EÖ3	Erkek	Kursa Gidiyor	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4

Veri Toplama Araçları

Görüşme tekniği, nitel araştırmalarda sıkça tercih edilen bir veri toplama yöntemidir. Bu teknik, görüşülen kişilere kendilerini doğrudan ifade etme fırsatı sunarken, araştırmacıya da görüşme yaptığı kişilerin dünyalarını kavrama, bakış açılarını, duygu, düşünce ve deneyimlerini onların sözleriyle ayrıntılı bir şekilde tanıma olanağı sağlar (McCracken, 1988). Ayrıca, görüşme, araştırmacının ve katılımcının anlam yaratım sürecine aktif olarak katıldığı bir etkileşim olarak da tanımlanabilir (Holstein ve Gubrium, 2004). Bu tanımlamalar, görüşme tekniğinin, nitel araştırmalarda, katılımcıların bakış açılarını, deneyimlerini ve anlamlarını ortaya çıkarmak için etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Görüşmelerde, yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Araştırmanın konusu doğrultusunda ilk olarak 14 sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Sonra bu form, iki sosyal bilgiler alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve sorularda bazı değişiklikler yapılarak 9 soruluk bir forma indirgenmiştir. Bu form ile 3 öğretmen ve 3 öğretmen adayı ile pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmelerde, bazı sorulara verilen cevapların çok benzediği gözlemlenmiştir. Bu nedenle, soru ifadeleri basitleştirilmiş ve soru sayısı 7'ye düşürülerek son görüşme formu oluşturulmuştur.

Yapılan tüm görüşmeler için katılımcı kimliklerinin kesinlikle gizli tutulacağı vurgulanıp rahat ve özgür bir ortam hazırlandıktan sonra araştırmanın amacı hakkında kısa açıklamalar yapılmıştır. Sorulara geçilmeden önce katılımcılardan ses kayıt cihazının kullanılması konusunda izin alınmıştır. Öğretmen adayları ile yapılan görüşmeler, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2017-2018 eğitim-öğretim dönemi bahar dönemi içerisinde farklı günlerde gerçekleştirilmiştir. Her bir öğretmen adayı ile yaklaşık 30 ile 35 dakika süren görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada, katılımcıların görüşleri içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizi, metinden çıkarılan anlamlı sözcüklerin belirli kurallara göre kodlanarak daha küçük içerik kategorilerine indirgendiği sistematik bir tekniktir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015). Bu amaçla, katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ardından her iki araştırmacı, bu yanıtları bağımsız olarak inceleyerek kendi kategorilerini oluşturmuştur. Böylece katılımcıların görüşlerinden hareketle araştırmacılar tarafından özgün kavramsal kategoriler elde edilmiştir. Bu sayede verilerin analizinde tutarlılık ve objektiflik sağlanmaya çalışılmıştır. Oluşturulan kategorilerin güvenilirliği ve tutarlılığı, bir alan uzmanının görüşü alınarak ortak bir metin haline getirilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular, tablolar ve katılımcılardan doğrudan alıntılarla desteklenerek sunulmuştur. Alıntılarda katılımcıların gerçek isimleri yerine kodlar kullanılmıştır (Örneğin, kadın öğretmen adayı için KÖ1, erkek öğretmen adayı için EÖ3 gibi). Ayrıca bulgular bölümündeki tablolarda verilen frekanslar, katılımcı sayısına değil, konuyla ilgili verilen görüş sayısına göre hesaplanmıştır.

Geçerlik / Güvenirlik

Bir ölçme aracının geçerli ve güvenilir olması, ölçtüğü özelliği doğru ve tutarlı bir şekilde yansıtabilmesi anlamına gelir (Ergin, 1995). Geçerlik, ölçüm aracının gerçekten ölçmek istediği özelliği başka bir özellikle karıştırmadan değerlendirmesini sağlar. Öte yandan, güvenilirlik, aynı

koşullarda yapılan ölçümlerin benzer sonuçları vermesini ifade eder (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu çalışmada, verilerin analizi aşamasında geçerlik ve güvenilirlik konuları özenle ele alınmıştır. Katılımcıların ses kayıtları alınarak, görüşmeler sırasında verdikleri yanıtlar bilgisayar ortamında yazılı metne dönüştürülmüştür. Elde edilen metinler, araştırmacılar tarafından bağımsız kategorilere kodlanmıştır. Kodlanan kategorilerin güvenilirliği ve tutarlılığı, bir alan uzmanının görüşüyle doğrulanmıştır. Bu aşama, içerik analizinin doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için hayati önem taşımaktadır. Ayrıca, analizlerin tamamlanmasının ardından elde edilen bulgular, tablolar ve katılımcılardan alınan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Bu alıntılarda, katılımcıların gerçek isimleri yerine kodlar kullanılmıştır (örneğin, kadın öğretmen adayı için KÖ1, erkek öğretmen adayı için EÖ3 gibi). Analiz sonuçlarına ilişkin verilen frekanslar, katılımcı sayısı yerine verilen görüş sayısına göre hesaplanmıştır. Bu yöntemler, araştırmanın geçerliği, güvenilirliği ve inandırıcılığına önemli katkılarda bulunmuştur. Geçerlik ve güvenilirlik konularının titizlikle ele alınması, araştırmanın sonuçlarının güçlü bir temele dayanmasını sağlamıştır.

Etik Konular

Araştırma kapsamında etik kurul iznine ihtiyaç duyulmuş ve aşağıda yer alan tarih ve sayıdaki karar ile bu izin alınmıştır.

Etik kurul izin bilgileri

Bu araştırmanın etik izni, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 09/05/2019 tarihli ve 2019/149 sayılı kararı ile alınmıştır.

BULGULAR

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretim Sürecini Planlama ve Ortamı Düzenleme (ÖSPveOD) Konusundaki Görüşleri

Öğretmen adaylarının SPveOD konusundaki yeterlilikleri, görüşmelerdeki ilk soru ile ölçülmüştür. Bu soruya göre, öğretmen adaylarının 5'i (%62,5) bu alanda kendilerini yeterli hissederken, 3'ü (%37,5) yetersiz hissetmiştir. Öğretmen adaylarının SPveOD alanında yeterli kazanmalarını etkileyen faktörler ise Tablo 2'de analiz edilerek gösterilmiştir.

Tablo 4

Öğretmen adaylarının ÖSPveOD alanında yeterlik kazanmalarını olumlu yönde etkileyen ve engelleyen faktörlere ilişkin görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Derslerin işleniş şekli	8
Okul uygulamaları dersinde öğrencileri tanıma imkanı	7
Bireysel ek çalışmalar	4
Derslerdeki uygulanan plan geliştirme çalışmaları	4
Mikro öğretim çalışması sayesinde yapılan fikir alışverişleri	3
KPSS çalışmaları	2
Derslerin kolay olması	1
Toplam	29
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Sınıfların kalabalık olması	5

Sürenin kısıtlı olması	5
Derslerdeki uygulama eksikliği	4
Uygulama derslerinin sıkışık bir zamana denk gelmesi	3
Sınıflarda eğitim materyallerinin olmaması	3
Programların esnek yapıda olmaması	1
Toplam	21

Öğretmen adaylarının görüşlerine dayanarak, yeterli kazanmada etkili olan faktörler şöyle sıralanabilir: "Derslerin işleniş biçimi" yüzde 27.5 ile en çok etki eden faktördür. Derslerin işleniş şekli, öğrencilere sunulan eğitim yöntemleri ve içeriği, öğretmen adaylarının yeterli kazanmasını belirleyen bir unsurdur. "Okul uygulamaları dersinde öğrencileri tanıma fırsatı," "bireysel ek çalışmalar," ve "derslerde uygulanan plan geliştirme çalışmaları" da yeterli kazanmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu faktörler, öğretmen adaylarının öğrenme deneyimlerini özelleştirmelerine, pratik deneyimler kazanmalarına ve öğrencileri daha iyi anlamalarına katkı sağlamaktadır.

Öte yandan, katılımcıların ifadelerine göre söz konusu yeterliğin kazanılmasını olumsuz yönde engelleyen faktörler arasında ise "sınıfların kalabalık olması" (%23.8) ve "ders süresinin kısıtlı olması"(%23.8) faktörleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, "derslerdeki uygulama eksikliği," "uygulama derslerinin sıkışık bir zamana denk gelmesi," ve "sınıflarda eğitim materyallerinin olmaması" da yeterli kazanmayı engelleyen faktörler arasındadır. Bu sonuçlar, öğretmen adaylarının eğitim süreçlerini değerlendirirken, ders içi etkileşim ve pratik deneyimlerin yanı sıra fiziksel sınıf koşullarının da göz önünde bulundurulması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu faktörler, öğretmen adaylarının eğitim deneyimlerini etkileyebilir ve bu nedenle programların daha iyi bir şekilde uyarlanması ve iyileştirilmesi gerekebilir.

Aşağıda bazı alıntılara yer verilmiştir:

"KÖ2- Öğretim sürecini planlama konusunda kendimi yeterli buluyorum. Bunun için okulda aldığımız öğretim yöntem ve teknikleri dersi ve özel öğretim yöntemleri 1 ve 2 dersleri sayesinde kendimi geliştirdiğimi düşünüyorum. Ayrıca derslerin işlenmesinde takip edilen sunumlar ve bu sunumların belirli şartlar doğrultusunda hazırlanması bizim için daha eğitici olmuştur."

"EÖ3- 4 yıllık eğitim öğretim hayatım boyunca aldığım teorik dersler çerçevesinde kendimi bilgi olarak donanımlı hissetsem de derslerine gireceğim 5-6-7-8. Sınıf çocuklarının gerek sosyal gerek kültürel ve gelişimsel özelliklerini tam olarak bilemediğim için planlama konusunda problemler yaşayabileceğimi düşünüyorum. Çünkü bizler yaklaşık olarak 22-25 yaş aralığında bireyler, öğretmenler olarak o yaş dilimini atlatmış hayal meyal hatırladığımız dönemler olarak kalmıştır. Ancak o yaşlardaki bireyler daha hayatı yeni yeni algıladıkları için vereceğimiz dersler içerisinde yanlış örnek olacak ya da zihinsel gelişimlerine engel olacak faaliyetlerde bulunmamak isterim. Bunun içinde öğretmenlik uygulaması diye geçen staj eğitimine daha çok önem verilmesi gerektiğini düşünmekteyim. Öğrenci gruplarını tanımak ve onların seviyelerini tespit ederek yanlış öğrenmelere sebep olmayacak şekilde derslerimi planlamak istiyorum."

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Alan Bilgisini Kullanma (ÖÖSABK) Konusundaki Görüşleri

Yapılan görüşmelerde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 5'i (%62,5) ÖÖSABK alanında kendini yeterli; 3'ü (%37,5) ise yetersiz olarak değerlendirmiştir. Bu oranlar öğretmen adaylarının bu yeterlik alanında genel olarak kendilerini yeterli olarak algıladıklarını göstermektedir. Öğretmen

adaylarının ÖÖSABK yeterliğini kazanmalarını olumlu yönde etkileyen ve engelleyen faktörlere ilişkin görüşleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 5

Öğretmen adaylarının ÖÖSABK alanında yeterlik kazanmalarını olumlu yönde etkileyen ve engelleyen faktörlere ilişkin görüşleri

Destekleyen Faktörler	
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Sosyal medyadaki paylaşım grupları	5
Tarih ve coğrafyanın ilgi çekici olması	4
Alan bilgisine giren hocaların bilgili olmaları	4
Arkadaşlar arasındaki fikir alışverişi	4
KPSS kursları	3
Öğretim ilke ve yöntemleri dersinin etkisi	2
Çok fazla kitap okumak (tarih, coğrafya içerikli)	2
Toplam	24
Engelleyen Faktörler	
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Alan derslerine yönelik uygulama eksikliği	7
Sosyal bilgiler ders içeriğinin çok geniş olması	6
Alan derslerinin etkinlik bazlı işlenememesi	5
Vakit sıkıntısı	5
Alan öğretiminin sınırlarının geniş olması	3
Hocaların alanlarında yetersiz olması	3
Toplam	29

Tabloda yer alan öğretmen adaylarının görüşlerine göre, ÖÖSABK yeterliğinin kazanılmasında lisans dışı etkenler daha fazla rol oynamaktadır. Öğretmen adayları, sosyal medya kullanımı, çok okumak, KPSS kursları gibi lisans dışı faaliyetlerin bu yeterliği geliştirmede etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, lisans eğitiminde öğretim ilke ve yöntemleri dersi ve alan derslerinin de ilgi çekici olmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, alan derslerinde öğrendikleri bilgileri, öğretim ilke ve yöntemleri dersinde öğrendikleri yöntem ve tekniklerle kolayca uygulayabildiklerini söylemişlerdir. Yaratıcı ve yenilikçi fikirlerin ortaya çıkmasına katkı sağlayan çeşitli etkinliklerin de değerli olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca, alan derslerine giren öğretim üyelerinin alanlarında donanımlı olduklarını ve bu sayede alan derslerinde derinlemesine bilgi edinebildiklerini görüşme sırasında da öne çıkarmışlardır.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları eğitim öğretim faaliyetlerinin temel sorunlarından biri kabul edilen uygulama eksikliğinin varlığından bu yeterlik alanında da bahsetmişlerdir. Öğretim üyelerinin alan dersleri konusunda yeterli olduklarını söyleyen öğretmen adayları olduğu gibi yetersiz görüşüne sahip öğretmen adaylarının da olduğu belirlenmiştir. Ancak bu her iki grubun da ortak düşüncesi alan bilgisinin etkinliğe, uygulamaya konulmasında sıkıntı olduğudur. Bu durum da derse karşı ilgilerinin azaldığını belirtmişlerdir. Ayrıca ÖÖSABK yeterliğinin kazanılması konusunda olumsuz etki yaratan bir faktör olarak vurgulamışlardır. Yine geçmiş soru ve cevaplarda olduğu gibi bu soruya verilen cevaplarda da öğretmen adayları alan derslerinin kapsamının çok geniş olmasını ve buna bağlı olarak zamanın yetersiz kalmasını da ÖÖSABK yeterliğinin kazanılmasında bir engel olarak görmekteyiz. Ortaya çıkan bu cevaplardan alan öğretiminin etkinlik bazlı bir şekilde yeniden kurgulanması gerektiği sonucuna varılabilir.

Aşağıda bazı alıntılara yer verilmiştir:

“EÖ3- Alan bilgisi ile etkinlikler tasarlama konusunda kendimi yetersiz görüyorum. Kendi alanımıza özgü temel dersler konusunda yeterli eğitimi aldığımızı düşünmüyorum. Bu hocaların alanlarında yeterli olmamalarından da kaynaklanıyor olabilir diye düşünüyorum.”

“KÖ1- Alan derslerinde kendimi yeterli görmüyorum ancak özel öğretim yöntemleri ve öğretim yöntem teknikleri dersleri sayesinde yine de etkinlik tasarlama konusunda ben kendimi yeterli görüyorum. Bu konuda faydalı olduğumu düşündüğüm dersler; Eski Çağ Tarihi, İslam Öncesi Türk Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Siyasi coğrafya diyebilirim.”

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İzleme ve Değerlendirme Yapma (İDY) Konusundaki Görüşleri

Yapılan görüşmelerde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 3’ü (%37,5) İDY alanında kendini yeterli; 5’i (%62,5) ise yetersiz olarak değerlendirmiştir. Bu oranlar ilk iki yeterlik alanından farklı olarak İDY alanında öğretmen adaylarının yarısından fazlasının kendini tam olarak yeterli algılamadığını göstermektedir. Öğretmen adaylarının İDY alanında yeterliklerini olumlu yönde etkileyen ve engelleyen faktörlere ilişkin görüşleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 6

Öğretmenlerin adaylarının İDY konusunda yeterlik kazanmalarını olumlu yönde etkileyen ve engelleyen faktörlere ilişkin görüşleri

Destekleyen Faktörler	
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Kişisel çalışmalar	7
KPSS için okul dışı alınan eğitim	6
İDY konusunda uygulamalı çalışmaların yapılması	3
Derse giren hocaların alanlarında uzmanlığı	2
Staj sırasında yapılan çalışmalar	2
Ölçme ve değerlendirmeye ilgi duyulması	1
Toplam	21
Engelleyen Faktörler	
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Ölçme ve değerlendirme dersine yönelik uygulama eksikliği	6
Lisans derslerine giren hocaların alanlarında eksiklikleri	5
Ölçme ve değerlendirme dersinin zor olması	4
Staj derslerinde ölçmeye yönelik bir etkinlik yapılmaması	3
Derse yönelik matematiksel işlemlerden dolayı ön yargının olması	3
Sadece KPSS’ye yönelik çalışmalar	2
Toplam	23

Tablo 4’te görüldüğü gibi, öğrencilerin İDY yeterliğini kazanmalarına yardımcı olan faktörlerin çoğu lisans eğitimi ile ilgilidir. Diğer yeterlik alanlarında da vurgulanan “uygulama” durumu, burada da önemli bir faktör olarak belirtilmiştir. Uygulama yaparak gerçekleştirilen çalışmaların yanı sıra, öğretim üyelerinin derslerdeki uzmanlıkları da İDY yeterliğinin kazanılmasında etkili olmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin son sınıfta olmaları ve KPSS’ye hazırlanmaları, ölçme ve değerlendirme yapma becerilerine katkı sağlayan bir durum olarak görülmüştür. Ayrıca, KPSS kursları sayesinde sadece İDY alanında değil, aynı zamanda ölçme ve değerlendirme konusundaki korkularını da aştıklarını ifade etmişlerdir. Ölçme ve değerlendirme yapma konusunda

korkularının lisans eğitiminde çok yoğun olduğunu ve bunun çözümünün lisans dışı kurslara bırakıldığını ve programda iyileştirme yapılması gerektiğini anlamaktayız.

Öğretmen adaylarının İDY yeterliğine yönelik verdikleri cevaplar, genellikle aldıkları eğitime ilişkin çeşitli şikâyetler ortaya koyma ve çözüme yönelik önerilerde bulunma şeklinde olmuştur. Ölçme ve değerlendirme dersine karşı önyargılarının olduğunu ve bunun üzerine bir de dersin uygulama bakımından yetersiz bir şekilde işlenmesi İDY yeterliğinin kazanılmasında büyük olumsuzluk yarattığı belirtilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenliğinin sözel bir bölüm olması ve bu sebeple ölçme ve değerlendirme dersindeki sayısal hesaplamalardan dolayı derse karşı bir korku oluşturduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca öğretmenlik uygulaması ve okul deneyimi gibi derslerinin öğretmen adayları ve öğretmenler tarafından en çok destek gören dersler olmasına rağmen burada bu derslere yönelik bir eleştiri yapılmıştır. Bu derslerin ölçme ve değerlendirme yeterliğine yönelik olarak uygulama konusunda eksik kaldığını ve koordinatör hocalarında bu konuda yönlendirme yapmadıklarını vurgulamışlardır.

Aşağıda bazı alıntılara yer verilmiştir:

“EÖ2- Bu konuda da yeterli deneyimimizin olmadığını düşünüyorum. Ölçme değerlendirme dersi dışında önerebileceğim bir ders yok maalesef.”

“KÖ3- Ölçme değerlendirme yapmak için kendimi yeterli görüyorum. Her öğrenci farklıdır bunu biliyorum. Bu konuda sınav kâğıdı hazırlama gibi etkinlikler gerçekleştirdik.”

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okul, Aile ve Toplumla İşbirliği Yapma (OAveTİY) Konusundaki Görüşleri

Yapılan görüşmelerde OAveTİY alanında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sadece 1'i (%12,5) kendini yeterli görürken; 7 öğretmen adayı (%87,5) ise yetersiz olarak değerlendirmiştir. Beklenenin oldukça altında olan bu sonuçlar, öğretmen adaylarının kendilerini en az başarılı gördükleri yeterlik alanının OAveTİY olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Öğretmen adaylarının OAveTİY alanında yeterliklerini olumlu yönde etkileyen ve engelleyen faktörlere ilişkin görüşleri Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 7

Öğretmen adaylarının OAveTİY konusunda yeterlik kazanmalarını olumlu yönde etkileyen ve engelleyen faktörlere ilişkin görüşleri

Destekleyen Faktörler	
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Okul deneyimi derslerinde veli toplantılarına katılmak	6
Kişisel çalışmalar	3
Çeşitli eğitim kitapları okumak	2
Bazı hocaların yönlendirmeleri	2
Etkili iletişim kurabilme	1
Toplam	14
Engelleyen Faktörler	
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans eğitiminde buna uygun bir dersin olmaması	6
Veli, aile ve toplumla görüşme ortamı olmaması	5
İlköğretim okulları ile ilişki kurulamaması	5
Staj uygulamasının buna cevap verememesi	4

İnsan ilişkileri ve iletişim dersinin teoride kalması	3
Rehberlik dersinin teorik olması	3
Topluma hizmet uygulamaları dersinin verimsiz olması	2
Toplam	28

Tablo 5 incelendiğinde “OA ve TİY” yeterliğinin kazanılmasında tablo 3’de görüldüğü gibi bir öğretmen adayı haricinde kendisini yeterli gören başka kimsenin olmadığı görülmüştür. Kendisini yeterli gören öğretmen adayı okul deneyimi sırasında staja gittiği okulda kendi isteği ve ricası ile veli toplantılarına katıldığını ve burada öğretmenler ve veliler arasındaki iletişime şahit olduğunu ve hatta kendisinin de toplantıda rol aldığını belirtmiştir. Bu durumun OA ve TİY yeterliğini kazanma konusunda kendisine cesaret ve tecrübe kattığına inandığını belirtmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının verdikleri cevaplarla OA ve TİY yeterliği konusunda kendilerini oldukça yetersiz gördükleri dikkat çekmiştir. Özellikle yetersizliklerine neden olan faktörlere yönelik verdikleri cevapların da oldukça benzer özelliklerde olduğu görülmüştür. Öncelikle OA ve TİY yeterliğini kazandıracak bir dersin olmadığını ve bundan kaynaklı olarak da okul, aile ve toplum üçlüsünü bir araya getirecek herhangi bir ortamın da oluşmadığını belirtmişlerdir. Aslında şekil olarak toplumla iç içe olmayı gerektiren insan ilişkileri ve iletişim, rehberlik, topluma hizmet uygulamaları gibi derslerin teorik olarak yüzeysel bir şekilde işlenmesi de OA ve TİY yeterliğinin kazanılmasına engel olduğu belirtilmiştir.

Aşağıda bazı alıntılara yer verilmiştir:

“KÖ4- Aslında bu konuda kendimi yeterli bulmama rağmen bunun dersler sayesinde olduğuna inanmıyorum. Çünkü derslerde okul, veli ve toplumla işbirliği konusunda bir eğitim aldığımızı hatırlamıyorum. Bu sıkıntı için şöyle bir önerim var benim; Okul uygulaması dersinde okullarda staja gittiğimiz gibi veli toplantıları yapıldığı zaman da veli toplantılarına stajyer öğretmen olarak katılabilmeliyiz. Çünkü gerçekten orada veliler ile tanışabilir ve iletişime geçebiliriz. Ya da öğretmenlerin nasıl iletişim kurduklarını hangi sorunu nasıl çözdüklerini gözlemleme şansımız olabilirdi.”

“EÖ1- Kendimi yetersiz görüyorum. Çünkü veli ve toplum ile iletişime geçebileceğimiz tarzda hiçbir uygulama dersi almadık. Sadece iletişim ve topluma hizmet uygulamaları dersleri gibi dersler gördük ancak onlar da teoride uygulanan derslerdi.”

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Gelişim Sağlama (MGS) Konusundaki Görüşleri

Görüşmeler sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 4’ü (%50) MGS alanında kendilerini yeterli hissederken, 4’ü (%50) yetersiz hissetmiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların kendilerini geliştirme konusunda yeterince gayret göstermediklerini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Öğretmen adaylarının MGS alanında yeterliklerini etkileyen olumlu ve olumsuz faktörler ise Tablo 6’da gösterilmiştir:

Tablo 8

Öğretmen adaylarının MGS alanında yeterlik kazanmalarını olumlu yönde etkileyen ve engelleyen faktörlere ilişkin görüşleri

Destekleyen Faktörler	
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Öğrenci kulüplerinin faaliyetleri	5

Üniversite bünyesinde gerçekleştirilen konferans, kongre ve çalıştaylar	5
Bilgisayar, İngilizce, Osmanlıca kurslarına katılmak	5
İnternetteki öğretmenlik forumlarını takip etmek	4
Seçmeli dersler	3
Yan dal seçme imkânı	3
Farabi, Erasmus+ gibi programlara katılım göstermek	1
Toplam	26
Engelleyen Faktörler	
Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Atanma kaygısı	8
Derslerin hep teorik hedeflerinin olması	6
Üniversitenin fırsatlar sunmaması	5
Maddi yetersizlik	5
Hocaların yönlendirme yapmamaları	4
Yoğun ders yükü	3
Mesleki gelişime duyulan ilgisizlik	3
Bu yeterliğin kazanılmasında öğrencinin yalnız bırakılması	2
Toplam	36

Tablo 6’da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının MGS yeterliği kazanmalarında lisans eğitimi içinde yer alan öğrenci kulüplerinin önemli bir rolü vardır. Bu durum, öğretmen adaylarının kendilerini geliştirme konusunda arayış içinde olduklarını göstermektedir. Farklı fakültelerin ve kulüplerin düzenlediği etkinliklerin çok çeşitli olduğu görülmektedir. Ayrıca, öğrencilere sunulan seçmeli dersler, üniversite tarafından desteklenen çalıştay, konferans ve seminerler de bu sürece olumlu katkıda bulunmaktadır. Bu sayede, öğretmen adayları öğrendikleri bilgi, birikim ve tecrübeleri analiz ve sentez yapma fırsatı bulmaktadır. Öğretmen adaylarına kendi alanları dışında yan dal seçme imkânının da verilmesi mesleki gelişimin önemli bir unsuru olmaktadır. Görüşmede öğretmen adaylarının bu yeterlik alanında bireysel çalışmalara daha çok ağırlık verdikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları MGS yeterliği konusunda okudukları bölümle ilgili atanma kaygısını dile getirmişlerdir. Atanmasının yapılmayacağını düşünen öğretmen adayları mesleki gelişim konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Buna ek olarak, üniversitede alınan ders yükünün çok ağır olması ve bu sebeple mesleki gelişime yeterince zaman bulunamaması da bu konuda ilgisizliği tetikleyen bir diğer etken olarak göze çarpmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin temel işlevinin sahada uygulanarak kendini göstermesine rağmen derslerin teorik hedeflerinin daha ağır basması da öğrencileri aldıkları dersler ile ilgili teorik anlamda bilgi yüklemesi yapmalarına itmekte ve bu durum onları MGS yeterliği konusunda olumsuz manada etkilemektedir.

Aşağıda bazı alıntılara yer verilmiştir:

“EÖ3- Kendimizi geliştirmek için lisans derslerinin faydalı olduğuna kesinlikle inanıyorum Artık teknoloji çağındayız ve benim bilgisayarla aram hiç iyi değildi. Bu yüzden bilgisayar kursuna gittim. Çünkü artık bilgisayar kullanma yaşı çok küçük yaşlardan itibaren başlıyor. Ayrıca sosyal bilgiler dersi ile alakalı olduğumu düşündüğüm Osmanlıca dersi için Osmanlıca kursuna gittim.”

“KÖ2- Üniversitenin bu konuda bize doğrudan bir katkı sunduğuna inanmıyorum. Mesela edebiyat dersi almıştık. Bu derste öğretmenimiz bize ortaokul çağındaki öğrenciler için okutabileceğimiz çok güzel yayınlar göstermişti. Bu kapsamda bunu sayabilirim.”

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özel Alan Yeterliklerini Kazanma Konusunda Lisans Aldıkları Derslerin Etkililiğine İlişkin Görüşleri

Öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini kazanma konusunda lisans eğitimleri sırasında aldıkları derslerin etkililiğine ilişkin görüşleri Tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 9

Öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerinin kazandırılmasında lisans derslerinin etkililiğine yönelik görüşleri

Etkili Olan Dersler	f	Etkisiz Olan Dersler	f
Okul deneyimi- Öğretmenlik uygulaması	8	Ölçme ve değerlendirme	7
Özel öğretim yöntemleri 1-2	7	İnsan ilişkileri ve iletişim	5
Tarih ve coğrafya dersleri	6	Uzaktan eğitim dersleri	5
Öğretim teknolojileri ve materyal tasarım	5	Sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri	5
Öğretim ilke ve yöntemleri	4	Program geliştirme	4
Rehberlik	3	Ekonomi	3
Sınıf yönetimi	3	Yabancı dil	3
Bilgisayar	3	Sosyal bilgilerin temelleri	3
Ölçme ve değerlendirme	2	Sosyoloji	2
Eğitim bilimine giriş	2	Topluma hizmet uygulamaları	2
Program geliştirme	2	Eğitim bilimlerine giriş	2
Ölçme ve değerlendirme	1	Antropoloji	2
Topluma hizmet uygulamaları	1	Felsefe	1
Toplam	47	Toplam	44

Tablo 7’de verilen bilgilere göre, öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerine ilişkin dersler hakkındaki görüşleri farklılık göstermektedir. Öğretmen adayları, lisans eğitimleri boyunca aldıkları derslerin özel alan yeterliklerini kazanmalarına ne derece katkıda bulunduğu dair farklı bakış açılarına sahiptirler. Özellikle uygulama imkânı sağlayan dersler, öğretmen adayları tarafından yeterli görülmüş ve bu derslerin öğretim yöntemleri, okul deneyimi, öğretim ilke ve yöntemleri gibi alanlardaki yeterliklerini geliştirdiğini söylemişlerdir. Ancak, uzaktan eğitim dersleri, ekonomi, antropoloji, topluma hizmet uygulamaları gibi derslerdeki uygulama yetersizliği nedeniyle öğretmen adayları tarafından yetersiz görülmüştür. Bu derslerdeki uygulama yetersizliği, öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini kazanma sürecini olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir. Ayrıca, görüşmelerde öğretmen adayları, tüm sosyal bilgiler lisans programının bu konuda güncel olmadığını ve yenilenmesi gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinde özel alan yeterliklerini kazanma konusundaki deneyimlerini yansıtmaktadır.

Aşağıda bazı alıntılara yer verilmiştir:

“KÖ3- Mesela topluma hizmet uygulamaları dersi aldık benim için çok başarılı değildi. Ayrıca uzaktan eğitim dersleri çok gereksiz derslerdi.”

“EÖ5- Normalde alan derslerini yetersiz görmüyoruz fakat hep uygulama eksikliğinden şikâyet ediyoruz. Alan derslerinin işlenmesi aşamasında da yine aynı durum geçerli. Çünkü hangi ders olursa olsun program bizden her türlü etkinliği uygulamamızı istiyor. Ancak aldığımız alan eğitimi bu konuda çok yetersiz. Belki içerik olarak bir ömür yetecek bilgi mevcut ancak eğitim derslerini alan dersleri ile birleştirmek gerçekten çok zor.”

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerinin Daha Etkili Kazandırılması için Lisans Verilen Eğitime İlişkin Önerileri

Öğretmenlerin, özel alan yeterliklerinin daha etkili bir şekilde kazandırılabilmesi için lisans verilecek eğitime yönelik sundukları öneriler, Tablo 8’de sunulmuştur:

Tablo 10

Öğretmenlerin özel alan yeterliklerini kazandırmada lisans eğitiminin iyileştirilmesine yönelik önerileri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Dersin uzmanları derslere girmeli	6
Atanma kaygısının ortadan kaldırılması	6
Okul deneyimi dersleri her dönem olmalı	5
Uygulama derslerinin sayısı ve zamanı artırılmalı	5
Sınıflarda akıllı tahta, harita vb. eğitim araçları olmalı.	4
Derslerin güncellenmesi	4
Okul deneyiminde veli toplantılarına katılmalıyız	3
Öğrencilere kendilerini geliştirmek için maddi yardım yapılmalı	2
İlköğretim okulları ile sıkı bir ilişki kurulmalıyız	2
Lisans derslerine Osmanlıca eklenmeli	1
Toplam	39

Tablo 8’ göre öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerinden aldıkları geri bildirimler oldukça olumludur. Özellikle bu uygulama derslerinin teorik bilgiyi pekiştirmede önemli bir rol üstlendiğine inanılmaktadır. Bu sebeple, öğretmen adayları, lisans eğitimlerinde uygulamalı derslere daha çok ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu derslerin, öğretmen adaylarına hem öğrencilerle hem de velilerle daha iyi iletişim kurma becerileri kazandırdığına dair görüşler öne çıkmaktadır. Ayrıca, öğretmen adayları, okul deneyimi sürecinde öğrencilerle kurdukları yakın ilişkinin, veli iletişimine de olumlu bir yansıması olabileceğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda, veli toplantılarına daha fazla katılımın sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Fiziksel altyapı konusuna da dikkat çekilen sonuçlar arasında yer almaktadır. Öğretmen adayları, eğitim-öğretim ortamlarının her türlü fiziksel altyapının tamamlanmasının, öğretmenlik yeterliklerini kazanma sürecini destekleyeceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, atanma ve iş bulma kaygısının bu süreçte en büyük sorunlardan biri olduğu ve bu kaygının azaltılması gerektiği konusundaki öneriler öne çıkmaktadır. Son olarak, öğretmen adayları liyakat meselesini de önemsediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesi ve öğretmen adaylarının ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verilmesi için önemli bir rehber niteliği taşımaktadır.

Aşağıda bazı alıntılara yer verilmiştir:

“KÖ1- Uygulama dersleri bence çok fazla saatte verilmeli. Özellikle alan derslerinin uygulama kısmı çok zayıf bunun değiştirilmesi gerekiyor. Şöyle anlatayım; mesela ben tarih dersi alıyorum. Ve hep bizim seviyemizde hocamız dersi anlatıyor. Ve hiçbir zaman demedi ki bu tarih dersini şu şekilde öğrencilerinize anlatabilirsiniz. Ayrıca sınıflarımızın fiziki durumları çok yetersiz. Mesela biz öğretmen olarak atandığımızda akıllı tahtaları olan sınıflarda ders vereceğiz. Ancak koskoca

üniversitede bilgisayar, akıllı tahta yok ve bu konuda bize yönlendirme yapan bir ders ya da öğretmen de yok.”

“EÖ2- Öğretmenlik uygulaması ve okul deneyimi dersleri bence 1. sınıftan itibaren olmalı. Ayrıca dersler kendimizi geliştirecek tarzda değişken olmalı. Bilim, teknoloji ve sosyal değişim dersi çıkarılıp veli ile iletişime yönelik bir ders konulmalı ya da iletişim dersinin içeriği değiştirilmeli. Özel öğretim dersi, özel öğretim yöntemleri dersi, okul deneyimi, sınıf yönetimi ve ölçme değerlendirme derslerinin saati artırılmalı. Ders kitabı inceleme, bilimsel araştırma yöntemleri dersi ve insan ilişkileri derslerinin de saatleri azaltılmalı.”

SONUÇ VE TARTIŞMA

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini kazanmalarında etkili olan faktörler ile lisans eğitiminin bu konudaki rolünün incelendiği araştırmada sonuçları bu bölümde ele alınmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı üzerine yeterli sayıda çalışmanın bulunmaması sebebiyle, bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar, dönemin Yükseköğretim Kurulu (YÖK) politikaları doğrultusunda diğer branş programlarının benzer bir yapıya sahip olduğu varsayımıyla değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, YÖK'ün belirlediği genel çerçevede içinde diğer branşların da benzer öğeleri içerdiği ve ortak eğitim derslerine sahip olduğu düşüncesiyle gerçekleştirilmiştir. Örneğin, eğitime giriş, topluma hizmet uygulamaları ve okul deneyimi gibi dersler birçok programda ortaktır. Dolayısıyla, literatürdeki benzer çalışmalardan elde edilen sonuçlar, geneldeki bu ortak unsurların etkilerini anlamak amacıyla burada sunulmuştur.

ÖSP ve OD Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Öğretmen adaylarının öğretim sürecini planlama ve düzenleme konusunda kendilerini yeterli buldukları anlaşılmıştır. Öğretmen adaylarının bu yeterlik alanında kendilerini yeterli bulma nedenleri arasında başta lisans eğitimi boyunca aldıkları okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamaları gibi dersler olmak üzere uygulamalı derslere verdikleri önem göze çarpmaktadır. Bu durum, ÖSP ve OD yeterliğinin kazandırılmasında lisans eğitiminde uygulamaya yönelik derslerin önemini ortaya koymaktadır. Yılar ve Cüce'nin (2021) öğretmenlerle yaptıkları çalışmada, katılımcı öğretmenlerin öğretim sürecini planlama ve düzenleme konusundaki özyeterlik algılarının yüksek olduğu saptanmıştır. Başka bir ifadeyle araştırmaya katılan öğretmenler, öğretim etkinliklerini tasarlama, ders planı hazırlama ve uygulama gibi ÖSP ve OD alanına ilişkin yeterlikleri konusunda kendilerini yeterli buldukları sonucuna ulaşmıştır. Karaca (2004) yaptığı araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ÖSP ve OD yeterliği konusunda diğer branşlara göre daha yüksek bir yeterlilik düzeyine sahip olduklarını belirtmiştir. Uslu (2013) ise, sosyal bilgiler lisans programının ÖSP ve OD yeterliğini oluşturan üç alt yeterliği de kapsadığını göstermiştir. Kara ve Sağlam (2014) ise, öğretmenlik meslek derslerinin ÖSP yeterliğinin performans göstergelerini karşıladığını ortaya koymuştur.

ÖÖSABK Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Öğretmen adaylarının öğretim sürecini planlama ve düzenleme konusunda kendilerini yeterli buldukları anlaşılmıştır. Ancak araştırma grubu ile yapılan görüşmelerde lisans eğitiminin bu yeterlik alanı ile ilgili olarak yeterli olduğuna yönelik çok fazla olumlu görüş alınamamıştır. Kendilerini daha çok lisans eğitimi dışında tecrübe ettikleri etkinlikler sayesinde geliştirdikleri belirtilmiştir. Bu durum, lisans eğitiminde verilen derslerin öğretim sürecini planlama ve

düzenleme yeterliğini kazandırmada eksik olduğu söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde araştırma sonuçları ile benzer yönde bulgular sunan çalışmalara rastlanmaktadır. Karacaoğlu (2008) öğretmen yeterliklerine yönelik algıları ortaya koymak için çalışma yapmış ve öğretmenlerin alan bilgisi kullanma yeterliği konusunda kendilerini yeterli gördüklerini belirlemiştir. Ancak öğretmenler lisans eğitimini bilimsel çalışmalara teşvik etme konusunda yetersiz gördükleri ortaya çıkmıştır. Yeşil (2009) sosyal bilgiler öğretmenlerinin alan bilgisi konusunda yeterli olduklarını ortaya koymuştur. Yılar ve Cüce'nin (2021) çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin en yüksek özyeterliğe sahip oldukları özel alan yeterliğinin Öğrenme-Öğretme Sürecinde Alan Bilgisini Kullanma (ÖÖSABK) olduğu bulunmuştur. Başka bir deyişle, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, alan bilgilerinin öğretim sürecinde etkili bir biçimde kullanabilme, dersi alanın gerektirdiği disiplinler arası yaklaşımla işleyebilme gibi ÖÖSABK ile ilgili yeterlikler konusunda kendilerine diğer alanlara göre daha çok güvendikleri ve bu konuda kendilerini daha yetkin hissettikleri sonucuna varılmıştır. Çulha Özbaş'ın (2012) çalışmasında ise, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini bilgi aktarıcısı olarak tanımlamaları sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde birtakım sorunların olduğunu göstermektedir. Nitekim Ünlü, Koçoğlu ve Ay (2015), sosyal bilgiler lisans programının hala bilgi aktarıcı öğretmenler yetiştirdiğini ifade etmiştir. Bir başka çalışmada Yılmaz (2009), öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programında ders sayısının ve bunlar içinde konuyla ilgisi olmayan derslerin bir hayli fazla olduğu belirlenmiştir.

Alanyazın incelendiğinde araştırma sonuçları ile farklı yönde bulgular sunan çalışmalara da rastlanmaktadır. Erdem (2012) Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adayları ile yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının alan bilgisi konusunda kendilerini yetersiz gördüklerini, Özkan ve Şahbaz (2011) ise Türkçe öğretmeni adayları ile yaptığı çalışmada alan bilgisi öğretiminin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Alanyazın incelendiğinde öğretim sürecini planlama ve düzenleme yeterliğinin elde edilmesine dair Altunçekiç, Yaman ve Koray'ın (2004) yaptıkları çalışmaya da değinmek gerekmektedir. Diğer araştırmalardan farklı olarak öğretim sürecini planlama ve düzenleme yeterliğinin psikolojik yönüne yönelik bulgular ortaya koymuşlardır. Yaptıkları araştırmadan elde edilen bulgulara göre alan bilgisine sahip olmanın kendine karşı güven duygusu oluşturma da önemli olduğunu belirlemişlerdir.

İDY Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Öğretmen adaylarının izleme ve değerlendirme yeterlik alanında kendilerini yetersiz gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz algının temel sebeplerinden biri, bu yeterlik alanında uygulama imkânlarının yeterli olmamasıdır. Öğretmen adayları, bu konuda daha fazla uygulama ve pratik yapmaya ihtiyaç duyduklarını söylemişlerdir. Ayrıca, öğretim üyelerinin izleme ve değerlendirme alanında yeterli olmadıklarına dair öğretmen adayları tarafından dile getirilen görüşler, bu yetersizliği daha da pekiştirmektedir. Diğer yandan, Uslu'nun (2013) çalışması, lisans programı derslerinin İzleme ve Değerlendirme Yeterliği (İDY) ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Ancak, öğretmen adaylarının görüşleri, bu yeterliğin kazandırılmasındaki güçlükleri ortaya koymaktadır. Özellikle uygulama yetersizliği, öğretim üyelerinin yetersizliği ve önyargılar, İDY yeterliğine karşı bir korku yaratmış gibi görünmektedir.

Alanyazın incelendiğinde araştırma sonuçları ile uyumlu görünen çalışmalara rastlanmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile araştırma gerçekleştiren Yılar ve Cüce (2021), araştırmaya katılan öğretmenlerin izleme ve değerlendirme yeterlikleri (İDY) açısından kendilerini yetersiz buldukları tespit edilmiştir. Bu duruma sebep olarak ise, lisans derslerinin verimsizliği ve

öğretmenlik yapılan okulun şartları gösterilmektedir. Karacaoğlu (2008) ve Akdağ (2011) yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin İDY yeterliği alanında kendilerini yetersiz hissettiklerini belirlemişlerdir. Bu yetersizliklerin arkasındaki temel sebepler arasında yine uygulama yetersizliği yer almaktadır. Kesten ve Özdemir (2010) ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanma konusundaki yetersizliklerini vurgulamışlardır. Benzer şekilde, Topkaya ve Yılar'ın (2016) çalışması da öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri kullanma konusundaki yetersizliklerine dikkat çekmiştir. Bu veriler, İDY yeterliğinin kazandırılması ve öğretmen adaylarının bu alandaki özgüvenlerinin artırılması için lisans programlarının ve öğretmen yetiştirme süreçlerinin gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

OAveTİY Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adayları eğitim-öğretim faaliyetlerinde başarıya ulaşabilmek için "Okul-Aile" (OA) ve "Toplumla İşbirliği" (TİY) yeterlik alanlarını oldukça önemli bir faktör olarak görmektedirler. Ancak, bu yeterlik alanlarında büyük bir çoğunluğun kendilerini yetersiz hissettikleri belirlenmiştir. Öğretmen adayları, bu yetersizliği genellikle lisans eğitimi sürecinde OA ve TİY yeterliğini kazandırabilecek lisans derslerinin olmamasına bağlamaktadır. Bu bağlamda, Uslu'nun (2013) çalışması, sosyal bilgiler lisans programını özel alan yeterlikleri açısından incelediğinde OA ve TİY yeterliğinden dört alt yeterlik alanını hiçbir lisans dersi ile ilişkilendiremediği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, Uslu'nun araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Ayrıca, Yılar ve Cüce (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, OAveTİY yeterliklerini meslekleri için son derece önemli bulmalarına karşın, velilerle iletişim kurma, okulu çevreyle bütünleştirme, toplumsal katkı sağlama gibi bu alandaki yeterliklerini yetersiz olarak değerlendirmişlerdir. Öztürk'ün (2009) sosyal bilgiler öğretmenleri üzerinde yaptığı çalışma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin OA ve TİY yeterlik alanını önemsediklerini ortaya koymuştur. Bu bulgular, bu çalışmanın sonuçlarına uyum sağlamaktadır.

Ancak, alanyazın incelendiğinde bu çalışmanın sonuçlarına karşıt verilere sahip çalışmalar da bulunmaktadır. Gül ve Aslan'ın (2016) öğretmenlerle yaptığı araştırma, OA ve TİY yeterliği alanında öğretmenlerin kendilerini yeterli gördüklerini belirlemiştir. Bununla birlikte, araştırmanın bulguları, öğretmenlerin mevcut görev süreleri ve branşlarına göre kendilerini yeterli görme seviyelerinde değişimler olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde, Şengül ve Alkaya'nın (2016) Türkçe öğretmenleriyle yaptıkları çalışma, öğretmenlerin OA ve TİY yeterliği konusunda kendilerini kısmen yeterli gördüklerini belirlemiştir. Öte yandan, sosyal bilgiler öğretmenliği dışında Coşkun, Özer ve Tiryaki'nin (2010) Türkçe öğretmenleriyle yaptıkları çalışma, öğretmenlerin OA ve TİY yeterlik alanını en az yeterli gördükleri alan olarak belirlemiştir. Tüm bu sonuçlar, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin OA ve TİY yeterlik alanlarına yönelik algılarının ve özgüvenlerinin, lisans programlarının yapısı, branşları ve görev deneyimleri gibi değişkenlere bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme programlarının ve mesleki gelişim faaliyetlerinin bu değişkenleri göz önünde bulundurarak öğretmenlerin OA ve TİY yeterliklerini güçlendirmeye yönelik tasarlanması gerekmektedir.

MGS Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının MGS yeterliğini kazandırma konusunda lisans eğitimi büyük ölçüde etkisiz ve yetersiz olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları MGS yeterliği konusunda kendilerini zayıf görmelerini lisans eğitiminden ziyade bireysel nedenlere dayandırmaktadırlar. Ancak yine

de elde edilen bulgulardan MGS yeterliğinin kazandırılmasının istenilen seviyede olmadığı fark edilmiştir. Bu duruma neden olarak atanma kaygısı, işsiz kalma korkusu, ağır ders içeriklerinin etkisi ve KPSS'ni önceliklerinin en başına koymak gibi faktörler sayılabilir. Mentiş Taş'ın (2004) yapmış olduğu çalışmada MGS yeterlik alanının öğretmen adayı ve öğretim elemanları tarafından öğretmenlere göre daha çok önemsendiğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Mentiş Taş'ın çalışmasının bu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu konuda benzer bir çalışma Aslanargun ve Atmaca (2017) tarafından yapılmıştır. Yapılan çalışmada öğretmenlerin MG ihtiyaçları üzerine araştırma yapılmış ve elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin mesleki gelişim konusunda desteğe ihtiyaç duydukları belirtilmiştir.

Öğretmen adaylarının mesleki gelişim sağlama yeterlik alanında kendilerini yeterli hissetmedikleri ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz algının temel sebeplerinden biri, bu yeterlik alanında uygulama imkânlarının yeterli olmamasıdır. Ceylan ve Özdemir (2016) Türkiye'de ve İngiltere'deki öğretmenlerin mesleki gelişim konusundaki durumlarını karşılaştırmışlardır. Yapılan araştırmaya göre Türkiye'deki öğretmenler, İngiltere'deki meslektaşlarına göre mesleki gelişime gereken önemin verilmediğinden şikayetçi olmuşlardır. Uştu, Taş ve Sever (2016) öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin lisans eğitimi sırasında MGS yeterliğine yönelik hiçbir ders almadıklarını ortaya koymuştur. Yılar ve Cüce de (2021) sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin MGS alanında kendilerini yetersiz gördüklerini tespit etmiştir. Öğretmenler bu duruma sebep olarak, lisans eğitiminde mesleki gelişim bilinci kazandıracak derslerin olmamasını, yönlendirmenin zayıf olmasını ve derslerin güncellikten uzak olması gibi nedenleri belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmen adaylarının atanma kaygısının da bu duruma sebep olduğunu ifade etmişlerdir.

Genel olarak mesleki gelişim sağlama yeterliğini kazanma ve kazanamama durumlarına baktığımızda, atanma kaygısının ve ders yükünün olumsuz etkileri gözlemlenirken, lisans eğitimi dışında gerçekleştirilen çeşitli kulüp etkinliklerine katılma, sosyal bilgiler forumlarını takip etme ve bireysel yapılan etkinlikler ise olumlu faktörler olarak belirlenmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da mesleki gelişimin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yine Tutkun ve Aksoyalp (2010) içinde bulunduğumuz çağa uygun öğretmen yetiştirme yaklaşımını incelemiş ve mesleki gelişimin önemi üzerinde durarak bu yeterliğin hayata yayılması gerektiğini vurgulamıştır. Yapılan bu çalışmadan da anlaşılacağı üzere MGS yeterliği konusunda öğretmenler lisans eğitimini yetersiz görmelerine rağmen bu yeterlik alanında çok fazla değer verdiklerini ve kendilerini geliştirmek için bireysel çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir.

Lisans Derslerine İlişkin Sonuçlar

Öğretmen adayları lisans derslerinin özel alan yeterliklerini kazandırabilmesi konusunda, özellikle uygulamalı olarak işlenen derslerin çok faydalı olduklarını ifade etmiştir. Özel öğretim yöntemleri I ve II, okul deneyimi, öğretmenlik uygulaması, öğretim teknolojileri ve materyal tasarım, genel olarak tarih- coğrafya dersleri ve öğretim ilke ve yöntemleri gibi dersler yeterli olarak görülmektedir. Öğretmen adaylarının yetersiz buldukları dersler arasında daha çok teorik işlenen ve ders saatinin az olduğu uzaktan eğitim, antropoloji, sosyal bilgilerin temelleri, sosyal psikoloji, eğitim bilimine giriş, felsefe, sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi, sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri ve ekonomi gibi dersler yer almaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarına benzer olarak, Yılar ve Cüce'nin (2021) sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada, öğretmenlik alanında özel yeterlik kazandırmada en etkili derslerin öğretmenlik uygulaması, özel öğretim yöntemleri 1-2, okul deneyimi, öğretim ilke ve yöntemleri ile materyal tasarımı gibi

uygulamalı lisans dersleri olduğunu göstermektedir. Öte yandan, ölçme-değerlendirme, topluma hizmet uygulamaları, insan ilişkileri ve iletişim, sınıf yönetimi ve program geliştirme gibi derslerin bu konuda daha az katkı sağladığı belirlenmiştir. Bu bulgular, öğretmen eğitiminde odaklanılması gereken ders alanlarını vurgulayarak öğretmen yetiştirme iyileştirilmesine katkı sağlamaktadır. Uslu'nun (2013) yaptığı çalışma da bu çalışma ile benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Ayrıca Beldağ ve Yaylacı'nın (2014) yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının lisans derslerinden özellikle öğretmenlik uygulaması dersini önemsediklerini ifade etmişlerdir. Çeşitli branşlarda eğitim alan öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmalar, mesleki deneyim kazandırmada önemli bir rol oynayan unsurları ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerinin, öğretmen adaylarına değerli pratik tecrübeler sağlama konusunda etkili olduğu tespit edilmiştir (Demircan, 2007; Özay Köse, 2014).

Ayrıca araştırmadan elde edilen cevapların oranına göre değerlendirme yaptığımızda, öğretmen adaylarının %60'ı lisans eğitiminin özel alan yeterliklerini kazandırabildiğine katılırken, %40'ı lisans eğitimi özel alan yeterliklerini kazandırabilme konusunda yetersiz bulunmaktadır. Bu sonuca ulaşmada, öğretmen adaylarının henüz iş deneyimi yaşamamış olmalarının lisans eğitiminde alınan derslerin özel alan yeterliklerini kazandırmada etkili olmadığı düşüncesi katkı sağlamış olabilir.

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adayları özellikle uygulamalı derslerin (okul deneyimi, öğretmenlik uygulaması, özel öğretim yöntemleri gibi) özel alan yeterliklerini kazanmada çok faydalı olduğunu vurgulamışlardır. Ancak 2018 yılında güncellenen ve halen yürürlükte olan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programına baktığımızda, uygulamalı derslerin neredeyse tamamen kaldırıldığı görülmektedir. Yeni programda sadece öğretmenlik uygulaması dersi kalmış, diğer uygulamalı dersler yer almamaktadır. Sadece bir yerde, öğretim elemanının uygun gördüğü durumlarda uygulamaya yer verilebileceği ifade edilmiştir (YÖK, 2018). Dolayısıyla yürürlükteki yeni lisans programının, araştırmada öğretmen adayları tarafından ifade edilen uygulamalı derslere duyulan ihtiyaç ve beklentileri yeterince karşılamadığı söylenebilir. Çıkan sonuçlar ile mevcut program arasında bu açıdan bir uyumsuzluk olduğu görülmektedir.

Öneriler

YÖK tarafından 2018 yılında güncellenen yeni sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı, 2022 yılında ilk mezunlarını vermiştir. Bu tarihten sonra yapılacak araştırmalarda, bu yeni lisans programının mezunlarının öğretmenlik yeterliklerini kazanmalarındaki rolü üzerine çalışmalar yapılması yararlı olabilir. Ayrıca, bu yeni lisans programının alan yeterliklerini kazandırmadaki etkinliği, programı uygulayan öğretim elemanlarının görüşlerine dayalı olarak değerlendirilebilir. Bu konuda nicel ve karma desenli araştırmalar, daha geniş bir katılımcı grubuyla gerçekleştirilerek literatüre önemli katkılarda bulunabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Araştırmaya her iki yazar da eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında herhangi çatışma durumu söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Akar, E. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine verdikleri değer ve mesleki yeterlilikleri: Uşak örnekleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Ata, B. (2007, 8-9 Mart). *Yeni sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının ilköğretim 2005 sosyal bilgiler dersi (6, 7. Sınıflar) öğretim programı açısından değerlendirilmesi* [Sözlü bildiri]. I. Uluslararası Bilim Çalıştayı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye.
- Beldağ, A. ve Yaylacı, A. F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitim sistemi hakkındaki görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 90-107. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/70525> adresinden 22.8.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. baskı.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ceylan, M. ve Özdemir, S. (2016). Türkiye ve İngiltere'deki öğretmenlerin sürekli mesleki gelişime ilişkin görüşlerinin ve katılım durumlarının incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 397-417. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kusbd/issue/19382/205710> adresinden 22.8.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Çoban, A. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı: Betimsel bir karşılaştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 27-46. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gopsbad/issue/48557/616547> adresinden 22.8.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Çulha Özbaş, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmeni olarak, ben kimim? Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kimliklerine yönelik görüşlerinin metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 821-838. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3151>
- Demircan, C. (2007). Okul deneyimi II dersine yönelik öğrenci görüşlerinin incelenmesi (Mersin Üniversitesi örneği). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 119- 132. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/160968> adresinden 15.3.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Dönmez, C. ve Uslu, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 42-63. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/757641> adresinden 15.9.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Göktaş, Z. ve Yetim, A. A. (2004). Öğretmenin mesleki ve kişisel nitelikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(2), 541-550. <http://w3.balikesir.edu.tr/~goktas/yayinlar/ogretmenin%20kisisel%20nitelikleri.pdf> adresinden 15.9.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Gül, İ. ve Aslan, D. (2016). Okul, aile ve toplum ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 203-218.

- <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuefd/issue/27125/285368> adresinden 15.9.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Holstein, A. J. & Gubrium, F. J. (2004). *"The active interview."* *Qualitative Research Theory, Method and Practice* (ed. David Silverman). Sage Publications.
- Karaca, E. (2004, 6-9 Temmuz). *Öğretmen adaylarının planlama ve öğretim süreci yeterliklerine ilişkin algıları* [Sözlü Bildiri]. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
- Karaca, E. (2008). Eğitimde kalite arayışları ve eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 61-80. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4763/65439> adresinden 15.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Karacaoğlu, Ö. D. (2008). Öğretmenlerin yeterlilik algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 70-97. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13713/166026> adresinden 15.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Karasu-Avcı, E. (2017). The views about the graduate program of social studies teaching of the candidates of social studies teacher. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 756-786. https://www.academia.edu/34335213/THE_VIEWS_ABOUT_THE_GRADUATE_PROGRAM_OF_SOCIAL_STUDIES_TEACHING_OF_THE_CANDIDATES_OF_SOCIAL_STUDIES_TEACHER_1 adresinden 12.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının içerik değerlendirmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2(1), 41-57. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/issej/issue/26562/280322> adresinden 15.1.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Kesten, A. ve Özdemir, N. (2010). Sosyal bilgiler öğretim programının ölçme değerlendirme boyutunun öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 223-236. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/firatsbed/issue/45188/565858> adresinden 15.1.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Kızılçaoğlu, A. (2005). Eğitim fakültelerinde yeniden yapılandırma sürecine ilişkin eleştiriler ve öneriler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(14), 132-140. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed/issue/50338/651825> adresinden 15.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- McCracken, G. (1988). *The long interview*. Sage Publications.
- MEB. (2006). *Tebliğler Dergisi (Kasım 2006)*. 69(2590), 1491-1540.
- MEB. (2008). *Öğretmenlik yeterlikleri, öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlikleri*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

- Mentiş Taş, A. (2004). Sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi program standartlarının belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 28- 54. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/509202> adresinden 15.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Özav, L. (2001). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı üzerine düşünceler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 165-177. <https://sbd.aku.edu.tr/III1/14.pdf> adresinden 1.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Özay Köse, E. (2014). Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerine yönelik öğrenci ve öğretmen- öğretim elemanı tutumları (Erzurum Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 1-17. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47939/606449> adresinden 1.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Özer, B. ve Gelen, İ. (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyleri hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 39-55. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/105001/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterliklerine-sahip-olma-duzeyleri-hakkinda-ogretmen-adaylari-ve-ogretmenlerin-goruslerinin-degerlendirilmesi> adresinden 10.2.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Öztürk, M. K. (2009). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okul, aile ve toplum ilişkileri yeterlik alanına ilişkin görüşleri ve öz değerlendirmeleri. *Bilig*, 49, 113-126. <https://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2743-published.pdf> adresinden 10.2.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). Pegem Akademi.
- Struyven, K., & De Meyst, M. (2010). Competence-based teacher education: Illusion or reality? An assessment of the implementation status in Flanders from teachers' and students' points of view. *Teaching Teacher Education*, 26, 1495-1510. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.05.006>
- Şengül, K. ve Alkaya, E. (2016). Türkçe öğretmenlerinin özel alan yeterlikleri: Bir durum belirleme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 49(2), 87-108. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001385
- Tonga, D. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 780-803. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256174> adresinden 17.5.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Topkaya, Y. ve Yılar, M. B. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri hakkındaki görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 593-596. <https://doi.org/10.17556/jef.38105>
- Uslu, S. (2013). Sosyal bilgiler eğitimi lisans programının sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri açısından incelenmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 126-139. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijoess/issue/8530/105931> adresinden 17.6.2021 tarihinde erişilmiştir.

- Uslu, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerine ilişkin öz-yeterlik inançlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ünlü, İ., Koçoğlu, E. ve Ay, A. (2015). Sosyal bilgiler lisans programındaki uygulamalı derslere yönelik öğretmen adayı görüşlerinin incelenmesi. *Mediterranean journal of Humanities*, 1, 371-386. http://proje.akdeniz.edu.tr/mcri/mjh/5-1/MJH-25-lhsan_UNLU-Erol_KOCOGLU-Alpaslan_AY.pdf adresinden 18.2.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Yeşil, R. (2009). Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin sınıf içi öğretim yeterlikleri (Kırşehir örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 327-352. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26107/275062> adresinden 11.2.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Yılar, M. B., ve Cüce, K. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler ve bunların lisans programıyla ilişkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 661-683. <https://doi.org/10.24315/tred.689486>
- Yıldırım, A. ve Simsek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, K. (2009). Lisans düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: Öğretmen adaylarının görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 31-53. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26104/275036> adresinden 12.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- YÖK (1998). *Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara.
- YÖK (2007). *Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara.
- YÖK (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı*. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf adresinden 18.1.2019 tarihinde erişilmiştir.
- YÖK (2020). *Öğretmenlik programları müfredatı*. 18.08.2020 tarihli ve 75850160-199-E.50746 sayılı resmî yazı. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/egitim-fak%C3%BCltelerine-yetki-devri.aspx> adresinden 1.12.2022 tarihinde erişilmiştir.